

International Journal of Social Sciences

ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.5.4>

Volume 3/1 Spring

2019 p. 39-52

LEVANT GEMİCİLİĞİ VE PERSLER*

LEVANT SHIPPING AND PERSIANS

Kamal BAYRAMOV**

ÖZ

Bu çalışmada, Levant'ın coğrafi konumu üzerine genel bir bakıştan sonra, bu coğrafyanın önemi üzerinde durulmuş, devletlerin bölgeye hâkim olma mücadeleleri incelendikten sonra, ilk çağlardan bu yana önemli bir merkez olan Levant'da gemiciliğin ortaya çıkışı, bölgede ticaret ağının kurulması ve ticareti yapılan ürünler ele alınmıştır. Tunç çağının başlaması ile birlikte burada özellikle ticarete büyük bir ilerleme kaydedilmiş, üretilen ürünler farklı bölgelere gönderilmiştir. Perslerin Levant'da görülmeleri II. Kyros'un bölgeye seferler düzenlemesi ile gerçekleşmiştir. II. Kyros Pers imparatorluğunu kurduktan sonra hızlı bir yayılma politikası izlemiştir. Çalışmanın sonucunda Perslerin bölgeyi ele geçirmelerinin ardından donanmada güçlendikleri gözlemlenmiştir. Donanmanın güçlenmesiyle Perslerin, özellikle Doğu Akdeniz'de büyük oranda söz sahibi oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Levant, Akdeniz, Persler, II. Kyros, Fenikeliler.

ABSTRACT

In this study, after an overview of the geographical position of Levant, the importance of this geography has been emphasized and the struggles of states to dominate the region have been examined. The

* Bu makale, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Bilim Dalı'nda üzerinde çalışmakta olduğum "Akdeniz'de Persler" adlı Yüksek Lisans Tezinden üretilerek oluşturulmuştur.

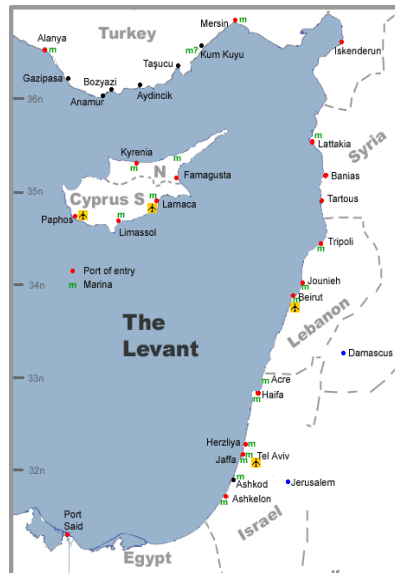
** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi E-mail: bayramovkamal33@gmail.com

emergence of the shipping in Levant, an important center since the early ages, the establishment of a trade network in the region and the commercialized products have been discussed. With the beginning of the Bronze Age, a great progress has been made especially in the trade and the products produced have been sent to different regions. The presence of Persians in Levant has realized with Kyros II organizing expeditions to the region. Kyros II, after the establishment of the Persian Empire, followed a rapid expansion policy. In the consequence of the study, it was observed that the Persians gained strength in navy after they took over the region. It was determined that the Persians had a great voice in the Eastern Mediterranean with the empowerment of the navy.

Keywords: Mediterranean, Levant, Persians, Kyros II, Phoenicians

Giriş

Doğu Akdeniz kıyıları olarak da tanımlanabilen Levant'ın doğusunda Mezopotamya, batısında Akdeniz, kuzeyinde Anadolu, güneyinde ise Mısır toprakları bulunmaktadır. (Erdem 2002: 8). Levant toprakları bugünkü Suriye, Lübnan, İsrail, Ürdün, Anadolu'nun güneyi ve Mısır'ın kuzeyini (Harita 1) kapsamaktadır (Bahar 2011: 101). Coğrafi olarak önemli bir konuma sahip olan bu topraklar, Doğu ve Batı arasında bir köprü oluşturma özelliği taşımaktadır. Bu köprü bölgede hem ticari hem de kültürel ilişkiler adına önemli bir görev üstlenmiştir. Levant terimi Batı literatüründe “doğu” anlamına gelmektedir (Ediger-Devlen vd. 2012: 74). Terim literatürde aynı zamanda “güneşin doğduğu yer” anlamında da kullanılmıştır.

Harita 1: Levant³.

³ <http://www.jimbsail.info/mediterranean/levant>. (12. 10. 2018).

Levant, tarih boyunca önemli bir merkez olmasının yanı sıra, birçok uygarlığın doğuşuna da şahitlik etmiştir. Deniz ticareti için önemli bir konuma sahip olan Levant'da, tarih boyunca büyük güçler söz sahibi olmak için mücadeleler vermişlerdir. Tunç Çağında, Mısır, Hitit, Asur, Babil gibi uygarlıklar bölgenin kontrolü için mücadele etmişlerdir. Pers İmparatorluğu da Akdeniz'e çıkış için bölgeye seferler düzenlemiş ve buraya hâkim olmak istemiştir. Levant, içinde barındırdığı önemli limanlar ile büyük ticaretlerin yapıldığı bir merkez konumuna sahip olmuştur. Buradan deniz yolu ile Akdeniz'e kıyısı olan devletlerle ticaret ilişkileri kurulmuştur.

Eski çağlarda insanlar yaptıkları basit teknelerle sulara açılmışlardır. Ancak imparatorlukların ticaret ağlarını ele geçirmek için donanımlı ve güçlü gemilere sahip olmaları gerekliydi. M.Ö. 3500'lü yıllarında yelkenli gemileri Mısırlılar kullanmaya başlamışlardır (Casson 2002: 7). Yelkenli gemilerin ortaya çıkışı ile birlikte denizcilik faaliyetleri Mısır'da daha fazla ilerleme kaydetmiştir.

Levant'da Gemicilik (En eski çağlardan Perslere kadar)

İnsanoğlu tarih öncesi dönemlerden beri nehir, ırmak, deniz, göl ve ya herhangi bir su kıyısına yerleşmek istemiştir. Büyük uygarlıklar genellikle su kıyılarında ortaya çıkmış, imparatorluklar kurmuşlardır. Su kıyısında yaşayan toplumlar daha sonraları bu sulara balık avcılığı için açılmak istemişlerdir. Daha ileriki zamanlarda insanoğlu ticaret kavramını içselleştirdikten ve buna ihtiyaç duyduktan sonra denizlere bu niyetle açılmaya başlamışlardır. İlk zamanlarda ilkel metotlarla su üzerinde kalmayı başarmışlardır. Asur kaynaklarına bakıldığında, insanların derilerin içerisine hava doldurmak suretiyle su üzerinde kaldıkları görülmektedir (Bass 1972: 12).

Gemicilik faaliyetleri, özellikle deniz kenarlarında yaşayan toplumların ihtiyaç ve çabaları sonucu ortaya çıkmıştır. Sahip olduğu coğrafi konumu dolayısıyla Levant'da da gemi yapımı önemli bir yere sahip olmuştur (Erdem 2002: 122). Bununla birlikte Mezopotamya ve Mısır topraklarında ilk gemiler yapılmış ve geliştirilmiştir. M.Ö. 3500 yıllarına ait buluntularda Mezopotamya ve Mısır'da gemilerin kullanıldığı görülmüştür (Turanlı 1999: 9).

Gemi yapımında ağaç önemli bir yere sahip olmuştur. Mısır'da büyük ve uzun ağaçlar olmadığından tekneler ve sallar önceleri kısa kütükler ve sazlarla yapılmıştır. Mısırlılar saz demetlerinden oluşan bu sallarla Nil nehrinde balık avlamışlardır (Bass 2000: 122). Mısırlılar daha sonraları bu sallarını geliştirerek botlar yapmaya başlamışlardır (Resim 1). Bu botlarla nehirde ilerlemekte zorlandıklarından, M.Ö. 3500'lü yıllarında Mısır'da yelkenli tekneler ortaya çıkmıştır (Casson 2002: 9). Bu yelkenliler ile sularda ilerlemek daha kolay ve hızlı olmuştur.

Levant'daki Lübnan dağları sedir ormanlarıyla kaplıydı (Günaltay 1947: 163). Mısırlılar, gemi yapımında Lübnan sedir ağacını kullanarak büyük tekneler yapmışlardır. Mısır gemilerinin varlıkları en iyi şekilde mezarlarda betimlenen gemi resimlerinden (Resim 2) gözlemlenebilir. Meket-Re mezarında çok fazla sayıda gemi resmi duvarlara kazınmıştır. Meket-Re balık tutarken burada resmedilmiştir (Bass 1972: 30) . Duvar resimlerinde ölü taşıyan tekneler de resmedilmiştir. Bu teknelerde tören için getirilen hediyeler ve ölü yakınları taşınmaktaydı (Casson 2002: 9). Mısırdaki cenaze teknelerinden daha büyük yük gemilerinin kullanıldığı da görülmektedir (Casson 2002: 13). Bu gemiler ile Gize'deki piramitlerin inşaatı sırasında kullanılan kireçtaşları taş ocaklarından buraya taşınmıştır.

Resim 1: Antik Mısır'da Balık Avı⁴.

⁴ http://www.tarihpedia.com/misir_genel_beslenme.html. (11.10. 2018).

Resim 2: Mısır Firavunu III. Senusret'in (M.Ö. 1878 – M.Ö. 1839) Mezarının Yanına Çizilmiş Tekne ve Gemi Resimleri⁵.

Antik dönem yazarları Mısır'da teknelerin kullanımı hakkında önemli bilgiler vermişlerdir. Herodotos Mısır'da kullanılan tekneler için şu açıklamalarda bulunmaktadır:

“Taşıt gemilerini Mısır akasyasından yaparlar, bu ağaç Kyrene lotosuna benzemekte ve özünden zamk çıkarılmaktadır. Akasyayı, aşağı yukarı iki dirsek uzunluğunda parçalar halinde doğrarlar, gemiler bunların tuğla gibi birbirine çakılması şeklinde inşa edilmektedir. Boylamasına kesilmiş uzun omurgaların arasına bu iki dirseklik tahta parçalarını çakarlar; teknenin iskeleti ortaya çıkar, sonra iki bordayı⁶ omurgalar üzerine enlemesine konulan bir tabanla birleştirirler. Yanları tutmak için kaburga eğrisi kullanılmaz, bunun yerine ek yerlerini papirüsle iyice kalafat yaparlar. Dosdoğru omurga içinden geçen bir tek dümen kullanırlar; direk akasyadan, yelkenler papirüstendir. Kuvvetli rüzgâr olmadıkça bu gemiler ırmağı çıkamazlar, kıyıda yedekte çekilirler. Akıntı doğrultusunda olduğu zaman ise şöyle yaparlar: Kamış, saz ve Tamariksi birbirine dolayarak yaptıkları bir çeşit salları ve iki talant kadar çeken delik bir taşları vardır. Sal, geminin pruvasına bağlanır ve akıntıya bırakılır; taş başka bir iple geminin arkasına bağlıdır. Sal akıntıya kapılıp hızla ilerler ve "Baris"i de (bu gemilerin adı böyledir) peşinden sürükler; arkaya bağlı olan taş dibi tarar ve geminin akıntıya kapılıp yoldan çıkmasını önler. Bu gemilerden pek çok vardır ve bazıları binlerce talant ağırlığında yük taşıyabilirler” (Herodotos II. 96).

⁵ <http://arkeofili.com/misirdaki-3800-yillik-bir-yapiya-cizilmis-120-tekne-resmi-bulundu/>. (13.10. 2018).

⁶ Borda, geminin su kesiminden yukarıda kalan kısmıdır.

Mısırın, ilk dönem tekneleri ve daha sonraki dönemlerde kullanılmış olan gemileri Nil nehrinde kullanılmak için yapılmıştır. Sazlardan yapılan basit teknelerin, nehir dışında deniz vb. kullanımları pek başarılı olamamıştır. Ancak daha sonraları tekne ve gemi yapımında kaliteli malzemeler kullanımı, bu başarısızlıkların geride bırakılmasını sağlamıştır. Lübnan sedir ağacı ve buna benzer malzemelerden, özellikle Doğu Akdeniz’de Suriye kıyılarında yapılan gemilerle denizlerde yolculuk yapmak daha kolay hale gelmiştir (Barnett 1958: 223). Mısırlıların açık denizlerde yolculuk yapmaları M.Ö. 2700 yıllarına rastlamaktadır (Güler 2006: 16).

Levant’da Deniz Ticareti ve Liman Kentleri

Ticaret, insanların ellerinde bulundurdukları malları değiş tokuş etmeleriyle ortaya çıkmıştır. Bu değiş tokuş insanoğlunun henüz avcı toplayıcı olduğu dönemlerden başlamıştır (Donbaz 1997: 58). İnsanlar, bu dönemlerde ellerinde olan fazla ürünleri verip kendi ihtiyaçları olan malzemeleri almışlardır. Ancak daha sonraları ticarete yönelik malları belli bir üretim merkezlerinde üretmiş ve kar amacı güderek pazarlamaya başlamışlardır (Bilgi 1997: 2). Bunun en iyi örnekleri, M.Ö. 3000 yıllarında Tunç Çağının başlamasıyla görülmektedir. Örneğin, üretim fazlası çanak çömlekler başka yerlere gönderilmiş ve böylece bir yere özgün olan kaplar aynı dönemde başka yerlerde görülmüştür. Deniz ticaretine bakıldığında ise, bu yönde ilk izler Doğu Akdeniz kıyılarında görülmektedir.

Tunç Çağında Lübnan sedir ağacı ticareti oldukça yaygındır. Mısırlıların sedir ağacını gemi yapımında kullandıklarını bize gösteren yazılı kaynaklardan biri “Palermo Taşı”dır. Bu taşta, M.Ö. 2650 yıllarında firavun Senefru’nun 40 gemiyle Fenike kıyılarına geldiğinden bahsedilmekte ve taşta: “40 gemi getirdim ve gemilere sedir kütüğü yükledim. Bir gemi inşa etmek için sedir ağacından 100 kubits uzunluğunda (54-57 m.), iki gemi inşa etmek için meru ağacından 100 kubits uzunluğunda ağacı gemilere doldurdum” ifadeleri yer almaktadır (Wilson 1969: 227).

Deniz ticaretinin başlamasıyla, sadece üretilen mallar değil farklı kültürler de deniz aşırı bölgelere ulaşmıştır. Uygarlıklar birbirleriyle kültür etkileşim içerisine girmişlerdir. Bu kültürel etkileşim Levant’da da görülmüştür. Yunan toplumlarında kullanılan yazı Fenikeliler tarafından bölgeye getirilmiştir. Herodotos’a göre Yunan alfabesinin kökeni Fenike alfabesine dayanırken, Fenikelilerin kullandığı alfabe ise Mısır hiyeroglif yazı sistemine dayanmaktadır. Bu yazı sistemi Fenike’de değişikliğe uğradıktan sonra Yunanistan’a Fenikeli tüccarlar sayesinde aktarılmıştır (Herodotos V. 58).

Levant ticaretinde Kıbrıs da önemli bir yere sahipti. Burada bakır madenleri bulunmuş ve madenlerden çıkarılan bakırlar işlenip deniz yolu ile Levant kıyılarındaki şehirlere gönderilmiştir (Erdem 2002: 150). Bakır ticareti Geç Tunç Çağında büyük bir pazara sahip olmuştur. Kıbrıs konum olarak ticaret rotalarının ortasında bulunduğundan,

ticarete bir merkez görevi görmüştür. Doğudan Batıya veya Batıdan Doğuya giden gemiler genellikle buraya uğradıktan sonra yollarına devam etmişlerdir. Bu nedenle Kıbrıs ile Mısır arasında ticaret ağı kurulmuştur (Harita 2). Mısır ile ticarete bakır önemli bir yere sahip olmuştur (Knapp 1991: 22).

Harita 2: Bronz Çağı Sonlarında Levant'da Ticaret⁷.

Geç Tunç Çağında Levant'da ticari anlamda Fenike uygarlığı ön plana çıkmıştır. Bu dönemde Fenikeli tüccarların en büyük rakipleri Yunan tüccarlar olmuştur. Kereste ihracatının önemli bir yere sahip olduğu Fenike'de, kerestenin yanında özellikle renkli biblolar, süs eşyaları vb. malların ticareti yapılmıştır. Grekler, Fenikelileri "Phoinikos" diye adlandırmışlardır. Bu ad Fenikelilerin yaptıkları özel ve o dönemde çok değerli olan bir tür boyadan gelmektedir. Cam vazolar, elbiseler, kaplar ve şişeler ticareti yapılan diğer mallar arasındaydı (Bahar 2012: 111). Neredeyse bütün Akdeniz'i dolaşan Fenikeliler, ticaretin gelişmesi ile farklı bölgelerde koloniler kurmuş ve Fenikeliler, Akdeniz'de ticaret ağı oluşturmuşlardır. Bu kolonilerin büyük bölümü Rodos, Sicilya, Malta, Sardinya, Kıbrıs gibi adalarda kurulmuştur.

Fenikeliler ticari anlamda çok iyi tüccarlar olmalarına rağmen, ancak askeri anlamda çok başarılı olamamış, dönemin büyük güçlerine boyun eğmiş ve vergiler ödemişlerdir. Fenikeliler IX. yüzyılda kuzey Afrika'da Kartaca kolonisini kurmuşlardır. Bu koloni diğer kolonilerden farklı olarak kısa bir süre içerisinde askeri alanda da kendini geliştirmiş ve dönemin güçlerine kafa tutmaya başlamıştır (Bahar 2012: 111-113).

⁷ Hamza, Laike (2006). *Antik Çağda Doğu Akdeniz'de Deniz Ticareti*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Önceleri küçük tekne ve botlarla yapılan seferlerde, teknelerin küçük olması kıyıya yanaşılmasında sorun teşkil etmemekteyken, Tunç ve Demir çağlarında yapılan gemiler kıyıya yanaşmakta zorlandığından bölgede liman ihtiyacı doğmuştur ve liman kentleri kurulmuştur. Levant'ın önemli liman kentleri arasında; Tyre, Gazze, Sidon, Byblos ve Simirra (Harita 3) kentleri yer almıştır (Tunçdilek 1962: 262). Ugarit, bu liman kentlerinin en eskilerinden biri olmuş (Tok 2001: 92) ve kent Tunç Çağında altın çağını yaşamıştır. Birçok uygarlığın odak noktası olan bu liman kenti, Mısır, Hitit ve Mezopotamya uygarlıkları için yoğun bir ticaret merkezi haline gelmiştir. Ugarit kenti, aynı zamanda tüccarların ürünlerini sattıkları bir pazar alanı olarak nitelenebilecek bir alana sahip olmuştur. Yani farklı bölgelerden gelen tüccarlar bu kentte buluşup ürünlerini pazarlama imkanına sahip olmuşlardır. Ugarit, diğer yandan kültür merkezi konumunda sahip olmuştur. Kente farklı uygarlıklardan tüccarların gelmesi burada kültürel bir etkileşimin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. (Hamza 2006: 20-21).

Harita 3: Levant'da Liman Kentleri⁸.

Konum olarak Kuzey Suriye'de, Lazkiye'nin 10-15 km kuzeyinde yer alan Ugarit, (Kınal 1962: 1; Günaltay 1947: 126) Doğu topraklarında üretilen malların Batıya aktarılmasında köprü niteliği taşımış, bir nevi ticaret aracılığı yapmıştır (Kınal 1962: 1).

⁸ Hamza, Laike (2006). *Antik Çağda Doğu Akdeniz'de Deniz Ticareti*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Levant'ın Pers Kontrolüne Geçmesi ve II. Cambyses'in Mısır Seferi

Pers Tarihi ve İmparatorluğun Kuruluşu

Persler Ari ırkından olup, Hint-Avrupa kavmine mensupturlar. Tarihte Persler Parsua, Fars, Parsa gibi isimlerle anılmışlardır (Bahar 2009: 263). M.Ö. IX. yüzyılda III. Salmanasar dönemine tarihlenen kaynaklarda Perslerin Urumiye gölünün güneyinde yaşadıkları bilinmektedir. Bu kaynaklarda Persler "Parsua" adı ile anılmıştır. Daha sonra M.Ö. sekizinci yüzyılda Asurların baskısı ile Persler Parsumaş bölgesine doğru hareket etmiş ve buraya yerleşmişlerdir (Arslan 2010: 6). Persler, uzun yıllar Elam ve Medlere bağlı olarak bölgede yaşamışlardır (Aköz 2014: 83). Pers İmparatorluğunun tam anlamıyla kurulması ve büyümesi kral II. Kyros zamanında olmuştur. II. Kyros M.Ö. 550 yılında Pers halkını Medler'in başında bulunan kral Astyages'e karşı ayaklandırarak Kral'ı savaşta yenmiştir (Herodotos I. 128; Memiş 2015: 187; Eroğlu 2016: 41). Böylece Med egemenliği son bulmuştur.

II. Kyros Med egemenliğinden çıktıktan sonra yayılma politikası izlemiş ve birçok bölgeye seferler düzenlemiştir. M.Ö. 547 yılında Lidya'yı ve Anadolu topraklarını ele geçirmiştir (Sevin 2002: 269). M.Ö. 539'da II. Kyros Babil üzerine yürümüştür. Bunun üzerine, Babil ordusu şehirden çıkıp Pers ordusunu beklemiş, ancak savaşta Babil ordusu yenilgiye uğrayarak kalelerine çekilmişlerdir. Bu sonuç ile birlikte Persler Babil'i kuşatma altına almışlardır. Herodotos'un anlattıklarına göre, şehre girmek için askerlerin ırmağı geçmeleri gerekiyordu. II. Kyros ırmağın suyunu kanallar açarak farklı yöne çevirmiş ve böylece Persler Babil şehrine girmişlerdir (Herodotos I. 190-192). Fenike ve Babil'i alan Perslere Doğu Akdeniz'in kapısı açılmış ve Büyük İskender'in gelişine kadar bu topraklar Pers İmparatorluğuna bağlı kalmıştır.

II. Cambyses'in Mısır Seferi

Büyük Kyros'un oğlu olan II. Cambyses M.Ö. 529 ve M.Ö. 522 yılları arasında Pers imparatorluğunu yönetmiştir (Dandamayev 1990; Olmstead 1948: 86). M.Ö. 525 yılında Mısır seferine çıkma kararı alan II. Cambyses'in, bu sefere çıkma kararına dair Herodotos bilgiler vermiştir. (Dandamayev 1990). Bu bilgilere göre, II. Cambyses, Mısır kralı Amasis'in kızını istemiştir. Amasis, kendi kızını Cambyses'e vermek istememiş, bunun yerine eski kral Apries'in kızı Nitetis'i süsleyip Cambyses'e vermiştir. Bir süre sonra Pers kralı gerçeği öğrenmiş ve Mısır seferine çıkma kararı almıştır (Herodotos III. 1).

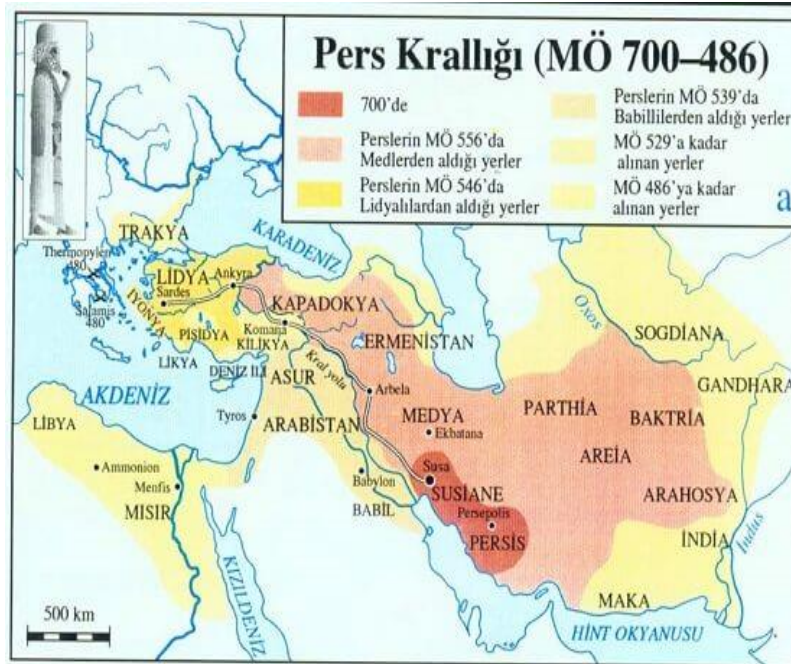
II. Cambyses, Mısır'a gitmek için Araplarla anlaşmıştır. Zira Mısır'a gitmek için çölün geçilmesi gerekiyordu. Araplar deve tulumlarına su doldurmuş ve Pers ordusuna göndermişlerdir (Herodotos III. 9). Başında Amasis'in oğlu Psammenitos'un bulunduğu Mısır ordusu, Nil nehrinin Pelusiun ağzında ordugâh kurmuştur. Persler ile yapılan savaşta Mısırlılar yenilmiş ve Pers ordusu (Herodotos III. 10-11) Mısır'ın içlerine doğru

ilerlemeye başlamışlardır. M.Ö. 525 yılının yaz aylarında II. Cambyses Mısır'ı tamamen ele geçirmiştir (Dandamayev 1990).

Pers Yunan Savaşları (Artemision, Thermopylai ve Salamis Savaşları)

Persler Mısır'ı imparatorluklarına kattıktan sonra Levant'da büyük ölçüde söz sahibi olmuşlardır. I. Darius döneminde büyük yollar yapılmış ve bu yollar üzerinde hanlar kurulmuştur. Hanların kuruluş amacı yolların güvenliğini sağlamanın yanı sıra aynı zamanda tüccarların yolculuk esnasında bu hanlarda dinlenebilmelerini sağlamak olmuştur. I. Darius bu dönemde Akdeniz'i Kızıldeniz'e bağlayan bir kanalı da onarmıştır (Diakov-Kovalev 2008: 197).

I. Darius'un İskit seferi ile boğazların kontrolü ele geçirilmiş, (Harita 3) Trakya ve Karadeniz sahilleri Pers egemenliği altına girmiştir (Ağar 2007: 41). Bu seferlerden sonra Perslerin askeri güçleri artmış, özellikle donanmada Persler egemenlikleri altına aldıkları halkların deniz güçlerini kullanmışlardır.

Harita 3: M.Ö. 700 – M.Ö. 486 Yılları Arasında Pers İmparatorluğu⁹.

⁹ <http://www.nkfu.com/persler-kimdir-perslerin-tarihi/>. (20. 10. 2018).

Artemision, Thermopylai ve Salamis Savaşları

Kserkses (M.Ö. 486- M.Ö. 465) döneminde Perslerin, Yunan topraklarına seferi sırasında Herodotos'a göre Pers donanmasındaki gemi sayısı bin iki yüz yedi idi. Bu gemilerin çoğu farklı bölgelerden savaşa katılan birliklerden oluşmaktaydı. Buna göre Fenikeliler üç yüz, Mısırlılar iki yüz, Kıbrıslılar yüz elli, Kilikyalılar yüz, Likyalılar elli, Asya Dorislileri otuz, Kariyalılar altmış, İonialılar yüz, Adalarda oturanlar on altı gemi ile Pers ordusuna katılmışlardı (Herodotos VII. 89-95).

Persler Yunanistan'a Trakya üzerinden geçmeyi planlamış, bu sırada Kserkes Atina ve Sparta şehirlerini birbirine düşürmek istemiş, ancak bunda başarılı olamamıştır. Bunun üzerine Pers imparatoru Kserkses bütün Yunan topraklarını ele geçirmek niyetiyle saldırıya geçme planları kurmuştur. Buna göre ordu hem karadan hem de denizden düşman birliklerini kuşatma kararı almıştır. Pers donanması M.Ö. 480 yılında Sardes'ten harekete geçmiş ve Yunan müttefik birlikleri karada Thermopylai'e geçidini tutmuşlardır. Bu sırada Pers ordusu Teselya'yı ele geçirmiş, denizde ise Yunan birlikleri Artemision açıklarında toplanmışlardır. Pers donanmasına Artemision'da geçit verilmemiştir. Kserkses, denizden geçemeyeceğini anlayarak karadan Termopylai geçidini zorlamaya başlamıştır. Günlerce süren savaşta sonuç alınmayınca, Persler geçidi arkadan dolaşarak Yunan birliklerini yenilgiye uğratmışlardır. Perslerin arkadan dolaşmasına Efiates kılavuzluk etmiş, Pers ordusunu dağ yollarından geçirerek Yunan ordusunu arkadan kuşatmalarını sağlamıştır.

Atina'ya doğru ilerleyen Pers ordusu, Atina'ya kadar olan bölgeleri işgal etmiş, Yunan birlikleri Atina'yı savunamamış, geriye çekilmişlerdir. Şehre giren Pers ordusu burayı yakıp yıkmıştır (Mansel 1995: 280-285). Yunanlılar aldıkları yenilgilerin ardından geri çekilerek Attika ve Salamis kıyılarına demir atmış ve iki ada arasında yaklaşık 300 gemi ile beklemişlerdir (Mansel 1995: 285). Herodotos'a göre bu bölgeyi savunmaya gelen Yunanlılar: "Lakedaimonluların ve Arkadialıların tümü, Elisliler, Korinthoslular, Sikyonlular, Epidaurosular, Phliosular, Troizenliler, Hermioneliler" idi (Herodotos VIII. 72). Temisteklos'un planı Pers gemilerini Salamis koyunda yer alan dar alana çekmekti ve onları yenmenin tek yolunun bu olduğunu düşünüyordu.

M.Ö. 480 yılının Eylül ayının 27'sinde Pers donanması harekete geçmiş ve Eylül 28'de savaş başlamıştır. Savaş sırasında Yunan birlikleri Pers donanmasının arkasından dolaşarak Fenike donanmasının olduğu bölümü yarmış ve içeriye girmeye başarmıştır. Bu sırada bölgenin dar olması Yunanlılara avantaj sağlamıştır. Çünkü büyük Pers gemileri manevra yapmakta zorlanırken, küçük Yunan gemileri dar alanda daha rahat manevra yapabilmişlerdir. Savaş sonunda Persler yenilgiye uğratılmış, donanmada büyük kayıplar veren Pers birlikleri geri çekilmiştir. Bu sırada Kserkses, Sardes'e gitmiştir. Kış yaklaştığından Pers ordusu tekrar saldırıya geçmemiş, ancak kış boyunca hazırlık yapmak için Teselya'da ordugâh kurmuşlardır (Mansel 1995: 288).

Sonuç

Levant'da yerleşim tarih öncesi çağlardan beri görülmüş, Tunç ve Demir Çağlarında bölge altın çağını yaşamıştır. Coğrafi konum olarak kıtaları birbirine bağlayan bu bölgeye hâkim olmak için imparatorluklar birbirleriyle mücadele etmişlerdir. Levant, özellikle ticari anlamda ön plana çıkmış, Perslere kadar olan dönemde Mısır, Hitit ve Asur devletleri bölge ticaretini kontrol etmişlerdir.

Perslerin, Babil ve Mısır'a seferler düzenlemesi ile Levant, Pers kontrolü altına geçmiştir. Önceleri tam anlamıyla güçlü bir donanması olmayan Persler, bölgeyi ele geçirdikten sonra burada yaşayan uygarlıkların gemi teknolojilerinden yararlanarak denizlerde söz sahibi olmaya başlamışlardır. Persler, özellikle Fenike ve Mısır donanmalarını Yunan topraklarına yapılan seferlerde kullanmışlardır. Böylelikle Pers imparatorluğu karada güçlü olduğu kadar denizlerde de büyük güç kazanmış, dönemin en büyük deniz güçlerinden olan Yunan donanmaları ile savaşmışlardır.

Summary

Levant has had an important place between east and west. There was a cultural interaction in the region. Especially with the emergence of boats and ships, the maritime trade has begun in Levant, with this trade different cultures have come together and fused together. These cultures have moved from one place to another thanks to merchants. When we look at the emergence of the Greek alphabet, it was seen that this alphabet was transferred to Greek lands by Phoenician merchants. Then the alphabet which entered into cultural interaction has formed the root of Greek alphabet.

The first boats in Levant were built for rivers and lakes. We see the examples of these boats especially in Egypt. Egyptians have begun to build small boats to sail to Nile. The cedar tree has had a particularly important place in boat and shipbuilding. The fact that these trees could not be found in every region made that tree valuable and traded. In particular, it has been seen that the Phoenician merchants have traded cedar tree. One of the biggest buyers of these cedar trees was the Egyptians. Egyptians began to make their ships from this tree by supplying a wide variety of cedar trees. The trade in Levant was not monopolised by a civilization, different civilizations have merchandise in the Mediterranean. Because it was necessary to have large and powerful navies to monopolise the trade.

With the emergence of port cities like Ugarit, the existing cultural interaction has grown even more. Because there were market areas in port cities similar that. These areas have attracted the merchants. Merchants from different regions have commercialized their products in port cities like Ugarit. These ports were also a refuge area for ships.

Persians, a land state, had a great voice in the Eastern Mediterranean especially in the fifth and sixth century B.C. The achievements of the Persians have realized because of that they took the sovereignty of the inhabitants by the sea. The Persian Emperors have not completely abolished the armies of the societies under their sovereignty and used them in their armies.

KAYNAKÇA

Ağar, B. (2007). *Antik Çağda Deniz Gücü ve Önemli Deniz Savaşları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Ü.

Aköz, E. (2014). Antik Dünyanın En Büyük İmparatorluğu. *Uygarlıklar Tarihi I*.

G. Tüzün- G. Kayacan vd. (Ed.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 83-86.

Arslan, Y. (2010). *Perslerin Yönetim Politikası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Ü.

Bahar, H. (2011). *Eskiçağ Uygarlıkları*. Konya: Kömen Yay.

Barnett, R. (1958). Early Shipping in the Near East. *Antiquity* XXXII (128): 220-230.

Bass, G. (1972). The Earliest Seafarers in the Mediterranean and The NearEast. *A History of Seafaring Based on Underwater Archaeology*. G. F. Bass. (Ed.), London: Thames and Hudson. 11-36.

Bass, G. (1995). Sea and River Craft in the Ancient Near East. *Civilizationof the Ancient Near East*. Jack M. Sasson. (Ed.), New York: Charles Scribner's Sons. 1421- 1432

Bilgi, Ö. (1997). Klasik Çağ Öncesinde Anadolu'da Ticaret. *Palmet I*. İstanbul: Sadberk Hanım Müzesi Yay. 1-37.

Casson, L. (2002). *Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler*. İstanbul: Homer Yayınları.

Dandamayev, M. Cambyses. <http://www.iranicaonline.org/articles/cambyses-opers> [12.10.2018].

Donbaz, V. (1997). Eski Anadolu Koloni Çağında Anadolu'da Ticaret Hayat. *Palmet I*. İstanbul: Sadberk Hanım Müzesi Yay. 57-71.

Ediger, Volkan Ş.– Balkan D. vd. (2012). Levant'ta Büyük Oyun: Doğu Akdeniz'in Enerji Jeopolitiği. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. C. IX (33): 73-92.

Erdem, Aylin Ü. (2002). *Geç Tunç Çağ'da Doğu Akdeniz Ticaret Yolları*. Yüksek Yayınlanmamış Lisans Tezi. İzmir: Ege Ü.

- Eroğlu, E. (2016). Pers Kralı Büyük Kyros'un Siyasi ve İktisadi Politikaları. *History Studies*. C. VIII (1): 37-47.
- Güler, T. (2006). *Antik Çağ Doğu Akdeniz Ticareti ve Ticaret Gemileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Ü.
- Günaltay, Ş. (1947). *Yakınşark III Suriye ve Filistin*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Hamza, L. (2006). *Antik Çağda Doğu Akdeniz'de Deniz Ticareti*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Ü.
- Herodotos (1973). *Herodot Tarihi*. (Ö. Müntekim, çev.). İstanbul: Remzi Kitap Evi.
- Kınal, F. (1963). Ugarit Krallarının Tarihi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*. C. XVIII (14): 1-15.
- Knapp, Bernard. A. (1991). Spice, Drugs, Grain and Grog: Organic Goods in Bronze Age East Mediterranean Trade. *Bronze Age Trade in the Mediterranean*. N. Gale. (Ed.), *Studies in Mediterranean Archaeology*. Vol. XC. Jonsered: 21-68.
- Mansel, Arif M. (1999). *Ege ve Yunan Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Memiş, E. (2011). Eskiçağda Filistin ve Filistinliler. *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*. C. VII (2): 9.
- Olmstead, Albert T. (1948). *History of the Persian Empire*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Sevin, V. (1982). *Anadolu Uygarlıkları*. Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi. C. II. İstanbul: Görsel Yayınları.
- Tog, G. (2001). Antik Çağın Tüccarları- Fenikeliler. *Tübitak Bilim ve Teknik*.
- Tunçdilek, N. (1962). *Güneybatı Asya Coğrafyası*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Turanlı, T. (1999). *The History in Our Seas*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yay.
- V. Diakov– S. Kovalev (2008). *İlkçağ Tarihi, Orta Doğu, Uzak Doğu, Eski Yunan*. C. I. (İ. Özdemir, çev.). İstanbul: Yordam Kitap. 4. bs.
- Wilson, John. A (1969). *Ancient Near Eastern Texts*. James Pritchard. (Ed.), New Jersey: Princeton University Press.